

UNIVERSITETSREFORMEN

En modernisering eller kommersialisering av högskolorna?

Det här är den största förändringen som skett sedan universiteten grundades, inledde Helsingfors universitets nya rektor **Thomas Wilhelmsson** ett seminarium om universitetsreformen tidigare i höst. Under hela året har den här "historiska" universitetsreformen rullat på. Ett första lagförslag har under hösten varit ute på remiss. Men vad innebär reformen? Och vart för den egentligen universiteten?

Man kan också fråga sig – varför genomför regeringen över huvud taget en så här omfattande reform? Svaret är enkelt: konkurrenskraft. Globaliseringen gör att den internationella konkurrensen ökar. För att kunna vara med och tävla om finansiering, forskare och studenter på den internationella högskolemarknaden krävs ett högskolesystem i topptrim. Målsättningen är att högskolorna – genom bland annat externa styrelsemedlemmar, ökad ekonomisk självständighet och starkare ledarskap – ska få ett mera dynamiskt förhållande till det omgivande samhället.

Mera eller mindre autonomi?

Ett ofta upprepat mantra är att reformen ska ge högskolorna "ökad autonomi". Förespråkarna hävdar att reformen stärker universitetens möjligheter att verka självständigt. Kritikerna menar att autonomi tvärtom inskränks genom att beroendet till det omgivande samhället, och framför allt näringslivet, ökar. **Ragna Rönnholm**, ordförande för Forskarförbundet, frågar sig i senaste numret av tidningen *Acatii-mi*, om den nya universitetslagen rentav strider mot grundlagens formulering om forskningens, konstens och den högre undervisningens autonomi.

Universiteten själva har i det stora hela varit positivt inställda till reformen, vilket undervisningsministeriets tjänstemän gärna påpekat om någon försökt framföra kritiska synpunkter. Den största oron har gällt fördelningen av de statliga anslagen – rädslan har varit stor att det inte ska finnas pengar kvar efter att Aalto-universitetet fått sitt.

Marknadsuniversitet?

I lätt desperation har med jämna mellanrum bildningsuniversitetet slängts fram som ett i reformen bortglömt ideal.

Jarkko Tirronen, som år 2005 disputeerade vid Kuopio universitet med en avhandling om bildningens roll vid det moderna universitetet, menar att man kan se tre utvecklingsstadier i synen på universiteten under de senaste 200 åren.

Willhelm von Humboldt revolutionerade synen på universitetet genom sina idéer om bildning och lärande. Hans universitet, bildningsuniversitetet, var en institution där det lärandet och kunskaps-

sökandet fick leva fritt, där lärandet var ett självändamål och den enda legitimitet universiteten behövde.

Under 1900-talet växte universitetets samhällseliga roll fram. Vid serviceuniversitetet, som Tirronen kallar det, var det genom att forska och utbilda för samhällets väl som universiteten fick sin legitimitet.

Steg tre har varit idén om marknadsuniversitetet, som växt fram under de 30 senaste åren. Vid marknadsuniversitetet är det fortfarande det omgivande samhället som legitimerar universitetets verksamhet, men det är nu marknaden, snarare än staten som dikterar innehållet.

Frånvarande frågor

Mellan dessa tre modeller balanserar det finländska högskoleväsendet i dag. Universitetsreformen förskjuter tyngdpunkten på det marknadsmässiga sättet att se på universiteten. Tirronen själv ser det "moderna kunskapsuniversitetet" som en kombination av de tre, vilket de flesta torde hålla med om. Frågan är alltså – vilken modelldosering som är den bästa?

Debatten om reformen har dock länge känts en aning trevande. I en djungel av byråkratisk retorik har man försökt gripa relativt konkreta halmstrån som fördelning av styrelseplatser eller basfinansieringens framtid. Men någon djupare diskussion om universitetets funktion och roll i samhället tycks undervisningsministeriet inte ha reserverat tid för i reformens skyndsamma tidtabell. Varför har vi till exempel universitet? Och för vem verkar de?

Jens Finnäs

Skribenten är redaktionssekreterare på Studentbladet och studerar vid Helsingfors universitet. jens.finnas@helsinki.fi

FAKTA: Centrala förändringar i reformen

- Universiteten frigörs ekonomiskt och administrativt från staten och omvandlas till antingen offentligt-rättsliga juridiska personer eller privaträttsliga stiftelser.
- Tills vidare är det bara det nya Aalto-universitetet som gått in för stiftelseformen. Men också Tammerfors tekniska universitet har visat intresse för den.
- Stiftelseuniversitetet förutsätter en ansevärd mängd utomstående kapital. Stiftelsens styrelse formas av externa medlemmar och väljs av finansörerna.
- Också vid det offentligt-rättsliga universitetet ska det externa inflytandet öka. Enligt det första lagförslaget så att hälften av styrelseplatser viks åt externa medlemmar.
- Alla universiteten får ansvar för sin egen ekonomi, vilket i teorin innebär att universiteten kan gå i konkurs.
- Personalens anställningsavtal görs om från tjänstemannaavtal till arbetsavtal.

Planerad tidtabell

- 2/2009:** Riksdagen behandlar den nya universitetslagen.
- 6/2009:** Lagen godkänns.
- 8/2009:** Aalto-universitetet inleder sin verksamhet.
- 1/2010:** Universiteten börjar fungera enligt den nya lagen.

